

O'ZBEKISTONDA INSONLARNING HUQUQ VA MAJBURIYATLARI

Allambergenov Saparbay Dauletbayevich

O'zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi Malaka oshirish instituti dotsenti,
yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14560394>

Annotatsiya. Ushbu maqolada inson huquq va erkinliklarini buzishga yo'l qo'ymaslik, shaxs huquqiy maqomining konstitutsiyaviy prinsplari, xalqaro huquqning umume'tirof etilgan qoidalarida huquq va erkinliklarning ifodalanishi haqida malumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: shaxs, inson huquqlari, konstitutsiyaviy prinsplar, fuqarolik jamiyati, demokratlashtirish.

HUMAN RIGHTS AND OBLIGATIONS IN UZBEKISTAN

Abstract. This article provides information on the non-violation of human rights and freedoms, the constitutional principles of the legal status of a person, and the expression of rights and freedoms in generally recognized rules of international law.

Keywords: person, human rights, constitutional principles, civil society, democratization.

ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ ЛЮДЕЙ В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация. В данной статье представлена информация о предотвращении нарушения прав и свобод человека, конституционных принципов правового положения личности, выражения прав и свобод в общепризнанных нормах международного права.

Ключевые слова: личность, права человека, конституционные принципы, гражданское общество, демократизация.

O'zbekiston qonunlari bilan inson huquq va erkinliklarini davlat tomonidan qonuniy cheklashlarga qo'yiladigan aniq talablar quyidagicha belgilangan:

1. Faqat qonunga asoslanish;
2. Boshqalarning huquq va erkinliklarini xurmatlash, axloq talablarini, demokratik jamiyatda jamoat tartibi va ijtimoiy farovonlik talablarini qondirish maqsadlarida amalgam oshirish. Shu bilan birga huquq va erkinliklarni cheklashga favqulotda hollardagina yo'l qo'yiladi.

Avvalambor shaxsning muayyan davlat bilan uzviy huquqiy munosabatda bo'lishi, ya'ni shu davlat fuqaroligiga ega bo'lishlikning o'zi alohida huquqiy holatni belgilab beradi.

Fuqaroligi bo'lmagan, ya'ni hech bir davlat fuqaroligini olmagan shaxslarning huquqiy holati muayyan davlat alohida holatda bo'ladi. Ikki fuqarolikka yoki ko'p fuqarolikka ega bo'lgan shaxslarning huquqiy holati ham ma'lum munosabatlarda o'zgacha holat kasb etadi.

Demak, fuqarolik, fuqarolikka ega bo'laslik, ko'p fuqarolik masalalari shaxsning huquqiy holatiga ta'sir etuvchi omildir. Ikkinchidan, shaxsning huquqiy holatiga ta'sir etuvchi omillardan yana bir shaxsning ma'lum yoshga to'lishi va natijada muomala layoqatiga ega bo'lishi hisoblanadi. Huquqiy layoqatga ega bo'lish ham alohida ahamiyat kasb etadi, ya'ni o'z hatti-harakatiga ongli ravishda yondasha olishlik lozim.

Inson va fuqarolar huquqi va majburiyatlarining birligi inson va fuqarolar huquq va erkinliklarini tadbqiq qilishda alohida shaxslarning huquq va erkinliklarini buzishga yo'l qo'ymaslik. Shaxs huquqiy omilining konstitutsiyaviy prinsplari xalqaro huquqning umume'tirof etilgan qoidalarida, inson va fuqarolar huquqi va erkinliklarining bevosita amal qilishi O'zbekiston Respublikasi hududida va uning tashqarisida o'z fuqarolarini huquqiy himoya qiladi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va boshqa xalqaro huquqiy normalar asosida inson va fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlaydi.

Fuqarolik deganda jismoniy shaxsning ma'lum bir davlat bilan mustahkam huquqiy bog'lanishiga aytiladi. Bunda fuqaroning shu davlatga nisbatan huquq va burchlari hamda uning suveren hukumatga bo'ysunishida ifodalanadi. Mazkur huquqiy aloqa insonning tug'ilganida yuzaga kelib, uning butun umri davomida saqlanib qoladi. Ushbu bog'liqlik insonning tug'ilgan va yashayotgan hudud bilan cheklanmay, davlat tashqarisida ham o'z kuchini yo'qotmaydi.

Fuqarolar huquqi va burchlarini davlat o'zi belgilab beradi. Turli mamlakatlarda fuqarolarning huquq va burchlari bir xil emas. Ular mamlakatning siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy darajasiga bog'liq. Fuqarolik tushunchasi jamiyatning hozirgi davr demokratik, huquqiy davlati tomon rivojlanishida katta yo'lni bosib o'tdi. U jamiyatning demokratik rivojlanishida qo'lga kiritilgan ulkan yutuqlardan biri. Fuqarolikning jamiyat taraqqiyotidagi ijobiy tomoni shudan iboratki, mamlakatda istiqomad qilib turgan har bir kishining muayyan, aniq sanab o'tilgan huquqlari, jamiyatdagi o'rni mamlakatning konstitutsiyasida, maxsus qaror yoki qonunda yozib qo'yilgan va ularga rioya qilish, ularni bajarish barcha fuqarolardan talab qilinadi. Ya'ni jamiyatda boshboshdoqlik, o'zboshimchalik, zo'ravonlik, qonunsizlikga o'rin qo'ymaydi. Chunki, bunday xatti-harakatlar fuqarolik haqidagi qonunga xilofdir. Fuqarolik tushunchasi qadimiy Yunoniston va Rimda mavjud bo'lsa-da, asosan, feodalizm inqirozga uchrab, jamiyatdagi siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy hayot demokratiya va bozor munosabatlari zaminiga o'ta boshlaganda, hozirgi shaklida paydo bo'la boshladi va ilk bor "shaharli" (fransuzcha "situayyan", inglizcha "situzen", ruscha "gorojanin-grajdanin" va h. k), ya'ni qoloq qishloqdan, mustabid feodal munosabatlardan ozod degan ma'noni bildirgan. Mustaqillik e'lon qilingandan so'ng, o'zbek tilida o'tmishdagi "grajdanlik" so'zi o'rniga "fuqarolik" degan atama qabul qilindi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqil taraqqiyot yo'liga chiqib olgach, o'z oldiga asrlar davomida o'zbek xalqi orzu qilgan demokratik, adolatli, fuqarolar jamiyati va huquqiy davlat qurish vazifasini qo'ydi, qabul qilgan fuqarolik to'g'risidagi huquqiy hujjatlarda esa o'zining insonparvarlik ruhida ekanini namoyon qildi. Fuqarolik deganda, insonni huquqiy yoki siyosiy- huquqiy tomondan himoyalaniishi va qonuniy manfaatlarining ushbu davlat ichida va uning tashqarisida himoyalaniishi tushuniladi.

REFERENCES

1. Эркаев А. Маънавият – миллат нишони. -Т.: Маънавият
2. Ўзбекистон: Миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура.Т.:Ўзбекистон
3. Юксак маънавият-енгилмас куч. –Т.: “Маънавият”
4. Имомназаров М. Маънавиятимизнинг такомил босқичлари. –Т.: Шарқ